

Türk dünyasında akademik integrasya

Mərkəzi Asiyada varlığını genişləndirən Türkiyə və Azərbaycan təhsil və miqrasiyanı da əhatə edən yeni integrasiya mərhələsinə qədəm qoyurlar. Regionun əsas ölkələri ilə fəal müdafiə əməkdaşlığı fənunda Ankara və Bakı təhsil standartlarının unifikasiyası və türk dövlətləri vətəndaşlarının məşgulluğunun sadələşdirilməsi istiqamətində addımlar atırlar. Türk ölkələrinin universitet rektorlarının Daşkənddə keçirilən görüşü və prezident Ərdoğanın bu ölkələrin vətəndaşlarının Türkiyə əmək bazarına sərbəst çıxışı haqqında fərmanı Türkiyənin yeni regional arxitekturanın yaranmasından xəbər verir.

Oktyabrın 14-dən 17-dək Daşkənddə Türkəlli Universitetlər Birliyinin 8-ci Baş Assambleyası keçirilib. Tədbirdə Türkiye, Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Özbəkistan, Macarıstan, Şimali Kiprden 70 universitetdən 200 rektor və alim, həmçinin Türk Akademiyasının (TÜRKSOY) nümayəndələri iştirak edib. İclasda birgə təşəbbüslerin inkişafı, akademik əməkdaşlığın gücləndirilməsi və ittifaqın gələcək inkişafı üçün əsas qərarların qəbulu fəal müzakirə olunub.

Əvvəllər 109 universitetin daxil olduğu Türkəlli Universitetlər Birliyinə daha 62, o cümlədən Özbəkistandan altı yeni universitet qoşulub. Baş Assambleyada Türkiye daimi katibliyin, tədqiqat programlarına dəstək fondunun yaradılmasını və təhsil standartlarının əlaqələndirilməsini təklif edib. Mütəxəssislerin fikrincə, Türkiyə türk dünyası üçün vahid təhsil məkanı konsepsiyasını fəal şəkildə təbliğ edir - mahiyətə Boloniya prosesinin analoqu, lakin milli xüsusiyyətləri ilə Ankaranın qərar qəbuletmə mərkəzinə çevrilir. Bu təşəbbüs türk akademik integrasiyاسını güclü siyasi təsir vasitəsinə çevirərək Türkiyənin koordinator kimi mövqeyini gücləndirir.

Assambleya çərçivəsində universitetlər arasında imzalanan 20-dən çox əməkdaşlıq müqaviləsi Türkiyənin ciddiliyini təsdiqləyir. Bunların əksəriyyəti

Türkiyə təhsil proqramları üzrə kadı həzirlığını, ortaq tədqiqat mərkəzlərinin yaradılmasını və Türkiyə fondları tərəfindən maliyyələşdirilən təqəüd proqramlarının genişləndirilməsini nəzərdə tutur. Bu, akademik əməkdaşlıqdan da-ha çoxunu nümayiş etdirir: Türkiyə öz mədəni və siyasi gündəmənə fokuslanmış tələbə və fakültə nəslini formalasdır. Akademik mobillik ideoloji yaxınlaşmanın əsas mexanizminə çevrilir, türkiyəli fakültə Mərkəzi Asiya universitetlərində aparıcı mövqeləri tutur.

Assambleya təhsilin rəqəmsallaşdırmasına və türk dünyası universitetləri üçün ortaq onlayn platformanın yaradılmasına xüsusi diqqət ayırıb. İlk baxışdan bu, texnoloji yenilik kimi görünə də, reallıqda məlumat və təhsil məzmununun mərkəzələşdirilmiş şəkildə idarə olunmasına doğru bir addımdır. Lazımi texniki infrastruktura və resurslara malik Türkiyə bu platformanın operatoru olmağa çalışır və bununla da elmi məlumat bazaları, tədris materialları və regiondəki universitetlər arasında əlaqə kanalları yaradır. Məclisdə həmçinin "Alp Ər Tonqun övladları - Qaraxanilər" adlı konfrans keçirilib. Tədbirdən məqsədi türk xalqları arasında mədəni-humanitar əməkdaşlığı gücləndirmək, onların ortaq tarixini, mədəniyyətini, diniyi, dilini və ədəbiyyatını beynəlxalq miqyasda təbliğ etmək, Qaraxanıllar dövrünün (812-1211) tarixi-mədəni əsniyi yaymaq, türk birliyini təbliğ edən keçmişin versiyasını gənclərə çatdırmaqdır. Bu, təkcə akademik əməkdaşlıq deyil. Türkiyə, baxışları onun mədəni və siyasi gündəmənə uyğun olacaq yeni nəsil tələbə və müəllimlər yetişdirmək üçün fəal şəkildə çalışır. Təhsil təşəbbüsleri türk dəyərlərini və regional inkişafı baxışı paylaşan kadrların yetişdirilməsi üçün bir vasitə rolunu oynayır.

Türk Dövlətlərinin Parlament Assambleyası (TÜRKPA) öz növbəsində dil birliyini və parlament diplomatiyasını fəal şəkildə təşviq edən Qanun və Qamu rəqəmsal layihələrini hazırlanıb. TÜRKPA baş katibi Mehmet Süreyya Ərin qeyd etdiyi kimi, Qanun axtaşır və fərdiləşdirmə xüsusiyyətləri ilə beş türk ölkəsinin qanunvericiliyini beş dildə və ingilis dilində birləşdirən platformadır.

Qamu türk, azərbaycan, qazax, qırğız, özbək, türkmən, başqırd, tatar, uyğur dillərinin lüğət tərkibini müqayisə edən, türk dünyasının dil birliyini dərinləşdirən rəqəmsal lüğətdir.

Türkiyə həmçinin Ordu, Hərbi Dəniz Qüvvələri (xüsusən Xəzər Donanması), Hərbi Hava Qüvvələri (o cümlədən F-16 pilotları və Bayraktar operatorları), eləcə de hərbi akademiyalarında terrorla mübarizə üzrə mütəxəssisler və sərhəd mühafizəçiləri üçün zabitlər yetişdirməklə birləşmiş ərazi icmalarında effektiv hərbi elita yaradır. Sovet və Rusiya təcrübələrindən fərqli olaraq, Türkiyə programı NATO taktikasına və "Türk birlili" konsepsiyasına giriş təklif edir. Məzunlar Orta Asiya ölkələrində türkənlü lobbiler təşkil edərək, Türkiyə silahlarının istifadəsini və hərbi təlimlərini təbliğ edirlər.

Ankara da miqrasiya siyasetini effektiv formalaşdırır. Türkiye prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan türkəlli xalqların nümayəndələrinə əmək hüquqlarının verilməsi prosesinin sadələşdirilməsi haqqında fərman imzalayıb. Sənəd hökumət qəzətinin rəsmi saytında dərc olunub. Bundan sonra birləşmiş ərazi icmalarının (ATC) vətəndaşları Türkiyədə mürəkkəb icazə prosedurları olmadan işləyə biləcəklər. Onlara ordu və təhlükəsizlik orqanlarında xidmət istisna olmaqla, dövlət və özəl sektor təşkilatlarında sərbəst işləmək və sənətə məşğul olmaq imkanı verilir. Türkiyənin türk dövlətlərinin vətəndaşları üçün məşgulluğu sadələşdirmək qərarı Rusyanın miqrasiya siyasetinə ciddi problem yaradır. "Crocus City Hall"da baş verən faciəvi hadisələrdən sonra Rusyanın Mərkəzi Asiyadan miqrasiyaya nəzarəti gücləndirməsi fonunda prezident Ərdoğan Türkiyəni daha açıq və dost bir alternativ kimi mövqeləndirir. Beləliklə, Ankara regionun türk xalqları üçün cəlbedici bir lider kimi özüne yer tapmağa çalışır. Rusiyada miqrasiya qanunvericiliyinin sərtləşdirilməsi fonunda atılan bu addım Moskvadan həm daxili siyasetinə, həm də Aİİ çərçivəsində qarşılıqlı fəaliyyətə yanaşmalarına yenidən baxmayışı tələb edəcək.

V. VƏLİYEV